

Мищенко М. О. - старший викладач кафедри кримінального права, процесу та кримінології Інституту кримінально-виконавчої служби, кандидат юридичних наук

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ МІЖНАРОДНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У КРИМІНАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

Відповідно до Зasad державної антикорупційної політики в Україні на 2014-2017 роки, розв'язання проблеми корупції є одним із пріоритетів для українського суспільства на сучасному етапі розвитку держави. Ефективна боротьба з корупцією потребує не лише використання всіх можливих засобів щодо запобігання вчиненню суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з корупцією, а й призначення достатніх покарань особам, які визнані винними у їх вчиненні.

Грунтовне дослідження норм чинного Кримінального кодексу України, які передбачають відповідальності за корупційні злочини, або правопорушення (як їх ще визначають у науковій літературі), свідчить про те, що останнім часом вони зазнали суттєвих змін, зокрема більша частина - десять статей із розділу XVII «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» були змінені протягом 2014-2015 рр., чотири зазнали змін вже

цього року, не була змінена протягом визначеного періоду лише одна стаття. З огляду на ці обставини, а також враховуючи те, що наша держава ратифікувала значну кількість міжнародних документів, присвячених боротьбі з корупцією, слід розглянути питання щодо того, чи приведено національне законодавство про кримінальну відповідальність за корупційні діяння у відповідність до базових міжнародних нормативно-правових актів у цій сфері.

Передусім, варто проаналізувати зміст трьох базових міжнародних нормативно-правових актів, присвячених боротьбі з корупцією, для подальшого визначення міри їх реалізації у національному законодавстві про кримінальну відповідальність.

Так, у Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією акцентовано увагу на необхідності встановлення кримінальної відповідальності за такі діяння: умисне обіцяння, пропонування чи надання будь-якою особою прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги будь-яким посадовим особам, для них особисто чи для інших осіб, з метою заохочення їх до виконання чи невиконання своїх службових обов'язків; умисне вчинення вимагання або одержання будь-якими посадовими особами прямо чи опосередковано будь-якої неправомірної переваги, для них особисто чи для інших осіб, або прийняття пропозиції чи обіцянки надання такої переваги з метою виконання чи невиконання ними своїх службових обов'язків; за ті ж самі дії, якщо вони вчинені будь-якою особою, що є членом будь-якого національного представницького органу, який здійснює законодавчі або виконавчі повноваження або посадовою особою будь-якої іншої держави; хабарництво членів іноземних представницьких органів; дачу і одержання хабара у приватному секторі; хабарництво посадових осіб міжнародних організацій, членів міжнародних парламентських асамблей та суддів і посадових осіб міжнародних судів; зловживання впливом; відмивання доходів, отриманих від злочинів, пов'язаних із корупцією; окремі фінансові злочини - виписування чи використання рахунку або будь-якого іншого облікового документа чи запису, що містить недостовірну чи неповну інформацію; незаконне оформлення запису про сплату [1].

З усього вищезазначеного, у чинному Кримінальному кодексі (КК) України передбачено відповідальність фактично за всі суспільно небезпечні діяння, окрім відмивання доходів, одержаних від злочинів, пов'язаних із корупцією. Натомість передбачено відповідальність за легалізацію (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (без конкретизації, про які види злочинів ідеться). У законі наведено лише узагальнені ознаки суспільно небезпечного протиправного діянням, що передувало легалізації (відмиванню) доходів, - діяння, за яке передбачено основне покарання у виді позбавлення волі або штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (ст. 209 КК України), причому його може бути вчинено як на території України, так і за її межами.

Конвенція ООН проти корупції присвячена багатьом організаційним та правовим аспектам боротьби із корупцією. Водночас

вона містить окрему главу, у якій визначено потребу криміналізації наступних суспільно небезпечних діянь: підкуп національних державних посадових осіб, іноземних державних посадових осіб або посадових осіб міжурядових організацій; розкрадання, неправомірне привласнення або інше нецільове використання майна державною посадовою особою; зловживання впливом; зловживання службовим становищем; незаконне збагачення; підкуп у приватному секторі; розкрадання майна в приватному секторі; відмивання доходів, здобутих злочинним шляхом; перешкодження здійсненню правосуддя [2]. Окремо визначено можливість притягнення до кримінальної відповідальності юридичних осіб за корупційні злочини (ст. 26). Цей перелік є дещо подібним із вже названим у Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією 1999 року, за винятком того, що остання не передбачає потреби криміналізувати перешкодження здійсненню правосуддя та розкрадання майна в приватному секторі, а також не регулює питання, пов'язані з відповідальністю юридичних осіб.

Питання щодо необхідності визнання юридичної особи суб'єктом будь-якого злочину донині є дискусійними у юридичній науці. Згідно з КК України, юридичні особи не визнаються суб'єктами злочину і не притягаються до кримінальної відповідальності, однак, за умови вчинення їх уповноваженими особами суспільно небезпечних діянь, визначених у ст. 96³, у тому числі й пов'язаних із корупцією, відносно них можуть застосовувати заходи кримінально-правового характеру - штраф, конфіскацію майна або ліквідацію.

У Додатковому протоколі до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, основною метою якого слід вважати доповнення Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією 1999 року, було визначено необхідність встановлення відповідальності за дачу і одержання хабара специфічною категорією суб'єктів - національними або іноземними арбітрами, а також іноземними та національними присяжними засідателями [3]. Цей захід цілком реалізовано у ст. 368⁴ КК України (Підкуп особи, яка надає публічні послуги), де передбачено відповідальність за пропозицію чи обіцянку, у тому числі арбітражному керуючому, незалежному посереднику, третейському судді (під час виконання цих функцій), надати йому/їй або третій особі неправомірну вигоду, а так само надання такої вигоди або прохання її надати за вчинення особою, яка надає публічні послуги, дій або її бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи, а також прийняття пропозиції, обіцянки або одержання незалежним посередником чи арбітром під час розгляду колективних трудових спорів неправомірної вигоди для себе чи третьої особи за вчинення дій або бездіяльність з використанням наданих їй повноважень в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає таку вигоду, або в інтересах третьої особи.

З огляду на вищезазначене, антикорупційне законодавство нашої держави в частині кримінальної відповідальності за корупційні діяння слід вважати таким, що переважно лише формально враховує

положення ратифікованих міжнародних нормативно-правових актів, спрямованих на боротьбу з корупцією. Водночас вкрай актуальним залишається питання правильної правової оцінки суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з корупцією, адже значну їх частину лише нещодавно було криміналізовано і відсутня достатня судово-слідча практика. Також варто додатково дослідити можливість внесення змін у національне законодавство щодо відповідальності службових осіб публічного або приватного права за виписування чи використання рахунку або будь-якого іншого облікового документа чи запису, що містить недостовірну або неповну інформацію, а також незаконне оформлення запису про сплату коштів, якщо це було вчинено з метою приховання будь-якого корупційного діяння.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією від 27 січ. 1999 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_101. - Назва з екрана.
2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовт. 2003 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/. - Назва з екрана.
3. Додатковий протокол до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією від 15 трав. 2003 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу до документа : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_172. - Назва з екрана.